

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка

Факультет управління фінансами та бізнесу
Кафедра економіки та публічного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан _____ доц. Андрій СТАСИШИН

«31» _____ серпня _____ 2023 р

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ

з навчальної
дисципліни

Рівень вищої освіти:

Галузь знань:

Спеціальність:

Освітня програма:

МУНІЦИПАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА
МУНІЦИПАЛЬНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ

перший (бакалаврський)

28 Публічне управління та адміністрування

281 Публічне управління та адміністрування

Публічне адміністрування та управління бізнесом

Львів-2023

Програма навчальної дисципліни «**Муніципальна економіка та муніципальне адміністрування**» для студентів галузі знань 28 “Публічне управління та адміністрування”; спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування”, освітньо-професійної програми «Публічне адміністрування та управління бізнесом», першого (бакалаврського) рівня освіти.— 2023. – 12 с.

Розробник:

Возняк Г.В., д.е.н., с.н.с., професор кафедри економіки та публічного управління

**Розглянуто та ухвалено на засіданні кафедри економіки та менеджменту
Протокол № 1 від «29» серпня 2023 р.**

Завідувачка кафедри _____ проф. Капленко Г.В.

**Розглянуто та ухвалено Вченою радою факультету управління фінансами та бізнесу
Протокол № 1 від «31» серпня 2023 р.**

©Возняк Г.В., 2023 рік
© ЛНУ імені Івана Франка, 2023 рік

РОЗДІЛ 1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Управління розвитком муніципальних утворень передбачає застосування сучасних методів стратегування територій, надання знань з питань прийняття управлінських рішень в муніципальному адмініструванні тощо. Тому навчальну дисципліну розроблено таким чином, щоб ознайомити здобувачів з основними поняттями і концепціями муніципальної економіки та муніципального адміністрування, принципами функціонування місцевого самоврядування, основами муніципальних фінансів та антикризового управління, що дозволить сформувати у здобувачів вищої освіти систематизоване уявлення про муніципальну економіку та муніципальне адміністрування, а відтак і застосовувати здобуті знання, уміння і навички на практиці.

Предмет навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Муніципальна економіка та муніципальне адміністрування» є теоретичні та практичні засади муніципальної економіки та муніципального адміністрування, підходи до формування знань та технологій управління змінами в муніципальних утвореннях.

Мета навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Муніципальна економіка та муніципальне адміністрування» є формування у здобувачів вищої освіти системних знань та навиків про муніципальну економіку та муніципальне адміністрування, застосування яких в майбутньому дасть змогу реалізувати завдання і функції професійної діяльності.

Основні завдання

Завданнями вивчення дисципліни «Муніципальна економіка та муніципальне адміністрування» є:

- ознайомити здобувачів із ключовими поняттями муніципальної економіки та муніципального адміністрування;
- сформувати уявлення про муніципальну економіку та особливості технологій муніципального адміністрування;
- розвинути знання про місцеве самоврядування;
- опанувати навички застосування технологій та процедур муніципального адміністрування об'єктів публічної сфери;
- оволодіти вмінням застосовувати чинну нормативно-правову базу щодо управління розвитком муніципальних утворень;
- засвоєння навичок використання маркетингових інструментів в муніципальному адмініструванні;
- розвинути знання про теорію і практику місцевого економічного розвитку;
- набути навичок стратегування розвитку муніципальних утворень.

Вимоги до знань і умінь

При вивченні дисципліни «Муніципальна економіка і муніципальне адміністрування» здобувачі вищої освіти набувають такі компетентності (здатність):

ІК Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК6. Здатність працювати в команді.

ЗК8. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК13. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності)

СК1. Здатність до соціальної взаємодії, співробітництва й розв'язання конфліктів.

СК2. Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів.

СК3. Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки.

СК6. Здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій.

СК7. Здатність розробляти тактичні та оперативні плани управлінської діяльності.

СК8. Здатність готувати проекти управлінських рішень та їх впроваджувати.

СК10. Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування.

СК11. Здатність у складі робочої групи проводити прикладні дослідження

Програмні результати навчання:

ПРН1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.

ПРН5. Знати стандарти, принципи та норми діяльності у сфері публічного управління та адміністрування.

ПРН6. Знати основні нормативно-правові акти та положення законодавства у сфері публічного управління та адміністрування.

ПРН12. Уміти налагодити комунікацію між громадянами та органами державної влади і місцевого самоврядування.

ПРН13. Використовувати методи аналізу та оцінювання програм сталого розвитку.

ПРН23. Вміння застосовувати інструменти оцінювання ресурсного забезпечення, ризиків та ефективності заходів щодо впровадження оптимальних форм і методів діяльності органів публічного адміністрування, бізнес-структур, здійснювати

техніко-економічне обґрунтування інноваційних проектів.

Здобувачі вищої освіти повинні

знати:

- теоретичні основи муніципальної економіки та муніципального адміністрування;
- основи організації місцевого самоврядування, загальні засади представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування;
- особливості формування комунальної власності муніципальних утворень в Україні;
- загальні підходи та принципи планування розвитку муніципальних утворень;
- основи муніципальних фінансів;
- загальні засади проектного менеджменту у муніципальному адмініструванні.

вміти:

- аналізувати та виявляти проблеми муніципальної економіки та муніципального адміністрування;
- відтворювати набуті знання з місцевого самоврядування; генерувати пропозиції щодо покращення діяльності органів місцевого самоврядування;
- аналізувати, відслідковувати тенденції та давати оцінку стану функціонування комунальної власності муніципальних утворень;
- розробляти стратегічний план розвитку муніципального утворення та пропонувати план його реалізації;
- проводити обґрунтування вибору антикризових інструментів управління розвитком муніципальних утворень;
- визначати можливості нарощення фінансового потенціалу муніципальних утворень;
- розрізняти проектну діяльність від поточної, застосовувати знання проектного менеджменту.

Опанування навчальною дисципліною повинно забезпечувати необхідний рівень сформованості вмінь:

Назва рівня сформованості вміння	Зміст критерію рівня сформованості вміння
1. Репродуктивний	Вміння відтворювати знання, передбачені даною навчальною програмою
2. Алгоритмічний	Вміння використовувати знання у практичній діяльності при розв'язуванні типових ситуацій
3. Творчий	Здійснювати евристичний пошук і використовувати набуті знання для розв'язання нестандартних завдань та проблемних ситуацій

Навчальна програма складена на **3** кредити.

Форми контролю – екзамен.

РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

- Тема 1.** Теоретичні засади муніципальної економіки та муніципального адміністрування.
- Тема 2.** Місцеве самоврядування як форма управління розвитком муніципальних утворень.
- Тема 3.** Інституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні.
- Тема 4.** Комунальна (муніципальна) власність як складова муніципальної економіки. Структура та особливості формування комунальної власності.
- Тема 5.** Управління муніципальним господарством: цілі та особливості.
- Тема 6.** Підприємництво в економіці муніципальних утворень.
- Тема 7.** Управління територіями. Принципи та завдання.
- Тема 8.** Муніципальне адміністрування як складова публічного управління. Система муніципального адміністрування. Муніципальні послуги.
- Тема 9.** Кадровий менеджмент в муніципальному адмініструванні.
- Тема 10.** Муніципальні фінанси у забезпеченні розвитку муніципальної економіки. Функції та принципи організації муніципальних фінансів.
- Тема 11.** Бюджети місцевого самоврядування як основа муніципальних фінансів.
- Тема 12.** Маркетинг територій та муніципальний брендинг.
- Тема 13.** Місцевий економічний розвиток. Принципи та чинники впливу.
- Тема 14.** Стратегування розвитку муніципальних утворень. Правові основи та алгоритм стратегічного планування розвитку муніципальних утворень.
- Тема 15.** Проектний менеджмент у муніципальному адмініструванні.
- Тема 16.** Антикризове управління в муніципальному адмініструванні.

РОЗДІЛ 3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Теоретичні засади муніципальної економіки та муніципального адміністрування.

Суть та базові поняття «муніципальної економіки» та «муніципального адміністрування». Критерії, види, функції та типи міст. Соціально-економічні процеси як предмет вивчення муніципальної економіки. Система розселення. Міські агломерації. Чинники виникнення та зростання міст. Складові економіки муніципальних утворень. Сутність технологій муніципального адміністрування.

Тема 2. Місцеве самоврядування як форма управління розвитком муніципальних утворень.

Теоретичні основи місцевого самоврядування. Моделі місцевого самоврядування. Ознаки та принципи місцевого самоврядування. Функції місцевого самоврядування. Територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування. Ознаки та типи територіальних громад. Світові практики місцевого самоврядування.

Тема 3. Інституційно-правові основи місцевого самоврядування.

Правові основи місцевого самоврядування в Україні (аналіз конституційного закріплення місцевого самоврядування, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та ін. положення нормативного забезпечення). Європейська Хартія місцевого самоврядування та проблеми її імплементації в Україні. Представницькі органи місцевого самоврядування та їх правовий статус. Організація роботи, функції та компетенції місцевих рад. Організація роботи депутатів місцевих рад. Функціонування виконавчих органів місцевого самоврядування. Децентралізація влади та її особливості реалізації в Україні.

Тема 4. Комунальна власність як складова муніципальної економіки. Структура та особливості функціонування комунальної власності.

Комунальна власність як форма публічної власності. Сутність та ознаки комунальної власності. Об'єкти та суб'єкти комунальної власності. Особливості формування комунальної власності муніципальних утворень в Україні. Вітчизняна практика управління комунальним майном. Правове регулювання комунальної власності в Україні. Земельна реформа в Україні та проблеми реформування земельних відносин в Україні. Управління майном спільної власності різних муніципальних утворень. Фінансові ресурси та оцінювання фінансового стану комунальних підприємств.

Тема 5. Управління муніципальним господарством: цілі та особливості.

Поняття та зміст муніципального господарства. Функції муніципального господарства. Моделі муніципального господарства. Стан та особливості функціонування муніципального господарства в Україні. Ресурси муніципального господарства.

Тема 6. Підприємництво в економіці муніципальних утворень.

Роль підприємницького сектору в розвитку муніципального утворення. Взаємодія органів місцевого самоврядування з суб'єктами великого та середнього бізнесу. Механізм залучення підприємницьких структур до реалізації муніципальних програм. Малий бізнес в муніципальному утворенні. Проблеми розвитку малого бізнесу та шляхи їх вирішення. Форми підтримки малого бізнесу на муніципальному рівні.

Тема 7. Управління територіями. Принципи та завдання.

Муніципальне управління як процес. Принципи, завдання та функції управління муніципальними утвореннями. Сучасні проблеми управління територіями. Просторове планування розвитку територій. Нормативно-правове регулювання містобудівної діяльності.

Тема 8. Муніципальне адміністрування як складова публічного управління. Система муніципального адміністрування.

Система муніципального адміністрування. Суб'єкти і об'єкти муніципального адміністрування. Інструменти муніципального адміністрування. Стил ь та характеристики муніципального адміністрування. Муніципальні послуги: теоретична сутність та ознаки. Види муніципальних послуг. Доступність і якість публічних послуг. Муніципальне адміністрування в забезпеченні населення суспільними благами. Світові практики надання послуг в муніципалітетах.

Тема 9. Кадровий менеджмент в муніципальному управлінні.

Побудова системи кадрового управління. Принципи муніципальної корпоративної культури. Розвиток персоналу муніципального управління. База знань, навичок та умінь муніципального менеджера. Аналіз діяльності та оцінювання персоналу. Муніципальна корпоративна культура.

Тема 10. Муніципальні фінанси у забезпеченні розвитку муніципальної економіки. Функції та принципи організації муніципальних фінансів.

Теоретичні основи муніципальних фінансів. Функції та принципи організації муніципальних фінансів. Муніципальний кредит і муніципальні запозичення. Особливості управління муніципальними фінансами. Участь громадськості в управлінні фінансами на місцевому рівні.

Тема 11. Бюджети місцевого самоврядування як основа муніципальних фінансів.

Місцеві бюджети як основа муніципальних фінансів. Зміст та структура доходів місцевих бюджетів. Джерела доходів місцевих бюджетів. Поняття та організація фінансування видатків місцевих бюджетів. Міжбюджетні відносини як складова муніципальних фінансів: зміст та особливості організації. Бюджетне вирівнювання розвитку муніципальних утворень. Бюджетний процес на муніципальному рівні: особливості та характеристика стадій.

Тема 12. Маркетинг територій та муніципальний брендинг.

Маркетинг територій: теоретична сутність та призначення. Сучасні проблеми маркетингу муніципальних утворень. Маркетингова діяльність суб'єктів муніципальної економіки. Інвестиційна привабливість муніципального утворення. Застосування маркетингових інструментів для забезпечення зв'язків з громадськістю. Брендинг та його значимість для розвитку муніципальних утворень. Цільова аудиторія муніципального маркетингу та брендингу.

Тема 13. Місцевий економічний розвиток.

Теоретична сутність та змістовні характеристики місцевого економічного розвитку. Особливості місцевого економічного розвитку. Принципи та чинники впливу на місцевий економічний розвиток. Потенціал місцевого економічного розвитку. Програми та інструменти місцевого економічного розвитку.

Тема 14. Стратегування розвитку муніципальних утворень. Правові основи та алгоритм стратегічного планування розвитку муніципальних утворень.

Стратегічне планування в муніципалітетах: суть та значимість для сталого розвитку. Принципи та правова основа планування розвитку муніципальних утворень. Технологія розроблення стратегічного плану розвитку муніципальних утворень. Визначення стратегічних цілей розвитку муніципальних утворень, соціально-економічний та SWOT-аналіз, відбір конкурентних переваг, розроблення стратегії розвитку та плану її реалізації. Європейські практики та вітчизняні особливості стратегування розвитку муніципальних утворень.

Тема 15. Проектний менеджмент у муніципальному адмініструванні.

Муніципальні проекти розвитку: загальна характеристика, структуризація портфелю. Учасники проекту, зацікавлені сторони, лідерство в управлінні командою. Проектне фінансування. Особливості управління муніципальними проектами на різних стадіях життєвого циклу. Критерії оцінювання муніципальних проектів. Проектні ризики: причини виникнення та наслідки. Моніторинг та контроль за виконанням муніципальних проектів.

Тема 16. Антикризове управління в муніципальному адмініструванні.

Антикризове управління в муніципальному адмініструванні. Нестабільність та причини її виникнення в муніципальних утвореннях. Муніципальні кризи та причини їх виникнення. Постулати антикризового управління на муніципальному рівні. Інструменти антикризового управління розвитком муніципальних утворень.

РОЗДІЛ 4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Муніципальний менеджмент: підручник / Мельник А.Ф., Монастирський Г.Л., Дудкіна О.П. Тернопіль, 2019. 364 с.
2. Мельник А.Ф. Управління розвитком муніципальних утворень: теорія, методологія, практика: монографія / А.Ф. Мельник, Г.Л. Монастирський. Тернопіль: Економічна думка, 2007, 476 с.
3. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. / [В. С. Куйбіда та ін.]; за заг. ред. В.С. Куйбіди: Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Київ : НАДУ, 2018. 179 с.
4. Євтушенко О. Н. Муніципальний менеджмент: у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях : навчальний посібник Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 332 с
5. Кравченко В.В. Основи муніципального менеджменту: навчальний посібник. К.: Атіка-Н, 2018. 304 с
6. Муніципальні фінанси: навч. посіб. / За ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко. – Тернопіль: Астон, 2015. – 360 с.
7. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Стасишин А. В., Західна О. Р. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. - 536 с.
8. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку. Монографія / за ред. Кравціва В.С., Сторонянської І.З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». 2020. 531 с. ;
9. Возняк, Г., Капленко, Г., Коваль, В. (2022). Децентралізація як основа зміцнення фінансової самодостатності та розвитку територіальних громад. Економіка та суспільство, (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-24>
10. Возняк Г.В., Патицька Х.О. Фінанси територіальних громад України в умовах поширення пандемії: проблемно орієнтований аналіз з урахуванням поведінкових аспектів. Економіка України. 2021. № 6. С. 78—98. URL: economyukr.org.ua/?page_id=774&aid=473;
11. Возняк Г.В., Жеребило І.В. Формування фінансово спроможних територіальних громад: ризики децентралізації. Фінанси України. 2020 №1. 73-82. URL: finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4680;
12. Возняк Г.В. Порушення та зловживання в управлінні фінансовими ресурсами на місцевому рівні в умовах децентралізації. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Том 1. № 21 (2020). 173-181. URL: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/553>
13. Возняк Г.В. Бюджетне вирівнювання: теоретико-методологічні аспекти. Фінанси України. №4. 2017. 42-54. URL: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4411

14. Возняк Г.В. Особливості міжбюджетних відносин в контексті досягнення фінансової спроможності територіальних громад. Світ фінансів. 2017. 2(51).17-28. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/22603/1/%d0%92%d0%be%d0%b7%d0%bd%d1%8f%d0%ba%20%d0%93..pdf>
15. Блейклі Е. Дж. Планування місцевого економічного розвитку: теорія і практика / Блейклі Е. Дж.; пер. з англ. Львів: Літопис, 2012. 416 с

Додаткова література

1. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад. URL: https://pryluky.cg.gov.ua/blind/web_docs/966/2018/09/pdf
2. Посібник «Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: антикризові інструменти у воєнний і післявоєнний період». URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/838/LED.pdf>.
3. Практичний посібник «Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування». URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_2.pdf
4. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу : навч. посіб. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; авт.-упоряд.: М. О. Баймуратов, О.В. Батанов, П. В. Ворона [та ін.] ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, М. К. Орлатого. Київ : НАДУ, 2015. 627 с
5. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / [А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук]. К. : 2017. 110 с.
6. Карий О. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування : навч. посіб. для посад. осіб місц. самоврядування / О. Карий, Я. Панас: Асоц. міст України. - Київ : Підприємство ВІ ЕН ЕЙ, 2015. 176 с
7. Практичний посібник з питань організації роботи органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад – Київ, 2016. – Асоціація міст України. URL: <http://auc.org.ua/sites/default/files/library/mod1web.pdf>.
8. Стратегічне планування у громаді (навчальний модуль) / Анатолій Ткачук, Василь Кашевський, Петро Мавко. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 96 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/84/Strategichne-planuvannya.pdf> ;
9. Берданова О. В., Вакуленко В. М., Валентюк І. В., Ткачук А. Ф. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб./[О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, І. В. Валентюк, А. Ф. Ткачук] К. 2017. 121 с. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/04_Strateg_Plan-PRN-5.pdf
10. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н.

Єременко/Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ»,
2015. – 256 с. URL:
<https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/1plangrweb.pdf>

11. Возняк Г.В. Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ : [монографія] / Г.В. Возняк ; НАН України. – Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2016. 520 с.
12. Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування. монографія / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. В. С. Кравців. – Львів, 2016. – 264 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
13. Gorzym-Wilkowski W. Zarys ekonomiki gminy / Gorzym-Wilkowski W., Miszczuk A. Lublin, Norbertinum, 2015. 254 s.

Інтернет ресурси

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> ;
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014р., №333-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p> ;
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад» від 31.01.2018р. No 60-р. URL: www.kmu.gov.ua/ua/npas/pitannya-peredachi-1 ;
4. Наказ Міністерства фінансів України «Про порядок ведення Реєстру місцевих запозичень та місцевих гарантій» від 25.07.2012 № 866 URL: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1375-12 ;
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р., No 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
6. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5.02.2015р., No 157-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
7. Європейська Хартія місцевого самоврядування (Рада Європи, 15 жовтня 1985 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036 ;
8. Конституція України: від 26.06.96. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cg>